

Vývoj osobnosti

Kdybyste, až zemřu, chtěli napsat můj životopis,
Není nic snadnějšího.

Má jen dvě data – narození a smrti.

A mezi tím jsou všechny dny moje.

Alberto Caeiro

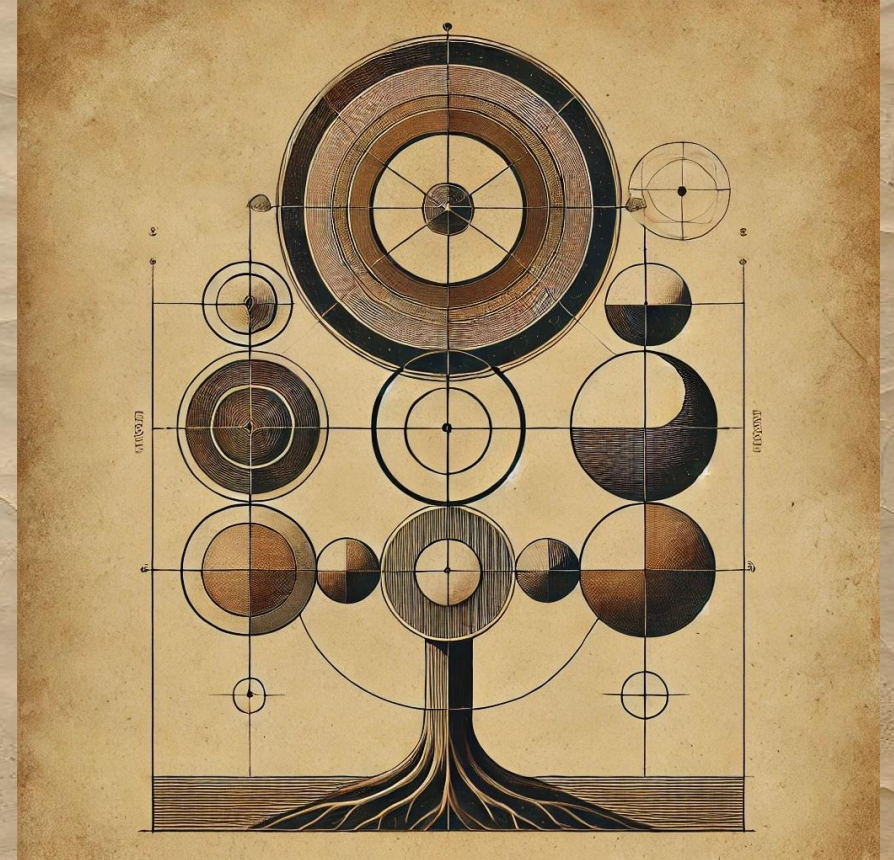

Zrání

- Přirozený proces změny
- Biologický vývoj mozku – probíhá až do 25-ti let
- Zrání probíhá v určitém prostředí – vliv na celkový výsledek

Stabilita osobnosti

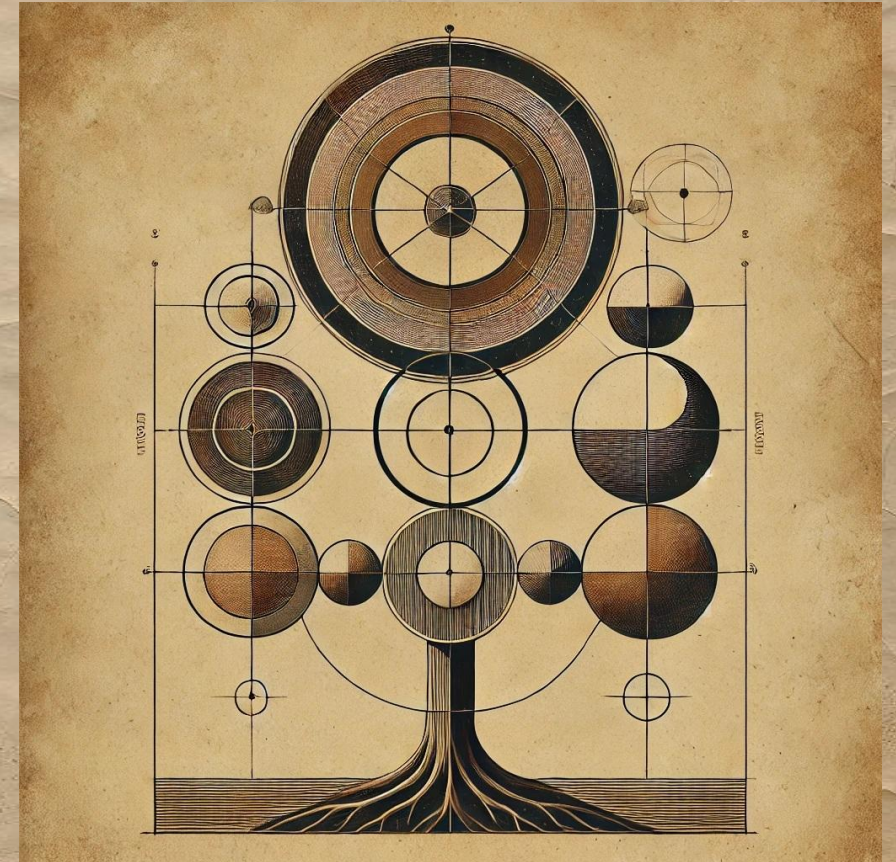
- V průběhu života kolísá – v dětství nejméně stabilní, se stoupajícím věkem stoupá
 - Ale rozdíly, které se objevují dříve jsou stabilnější (temperament)
- Motivace je konzistentnější doména než rysy
- Životní cíle a hodnoty jsou podobně konzistentní jako rysy

- Úrovně stability:

- **Skupinová (mean-level stability)** - jak se průměrné skóre rysu v populaci mění.
 - Např. úroveň neuroticismu u většiny lidí s věkem mírně klesá, zatímco svědomitost a přívětivost se mírně zvyšují (Costa & McCrae, 1994) - **princip zralosti**
 - Nejvýraznější os. změna nastává s příchodem mladé dospělosti (napříč celou osobností)
 - Ve středním věku – pozvolný nárůst sociální dominance, přívětivosti svědomitosti a emoční stability
- **Diferenciální (rank-order stability)** – stabilita relativního umístění osoby v rámci skupiny - se zvyšuje s věkem
 - Např. jsou ti nejvíce extravertní ve 20 letech, také nejvíce extravertní i ve 40?.
- **Individuální (koherence)** – mění se míra anebo projev určitého rysu v průběhu života na indiv. úrovni?

Stabilita osobnosti

Změna osobnosti

- Většinou pomalu nastupující a konzistentní

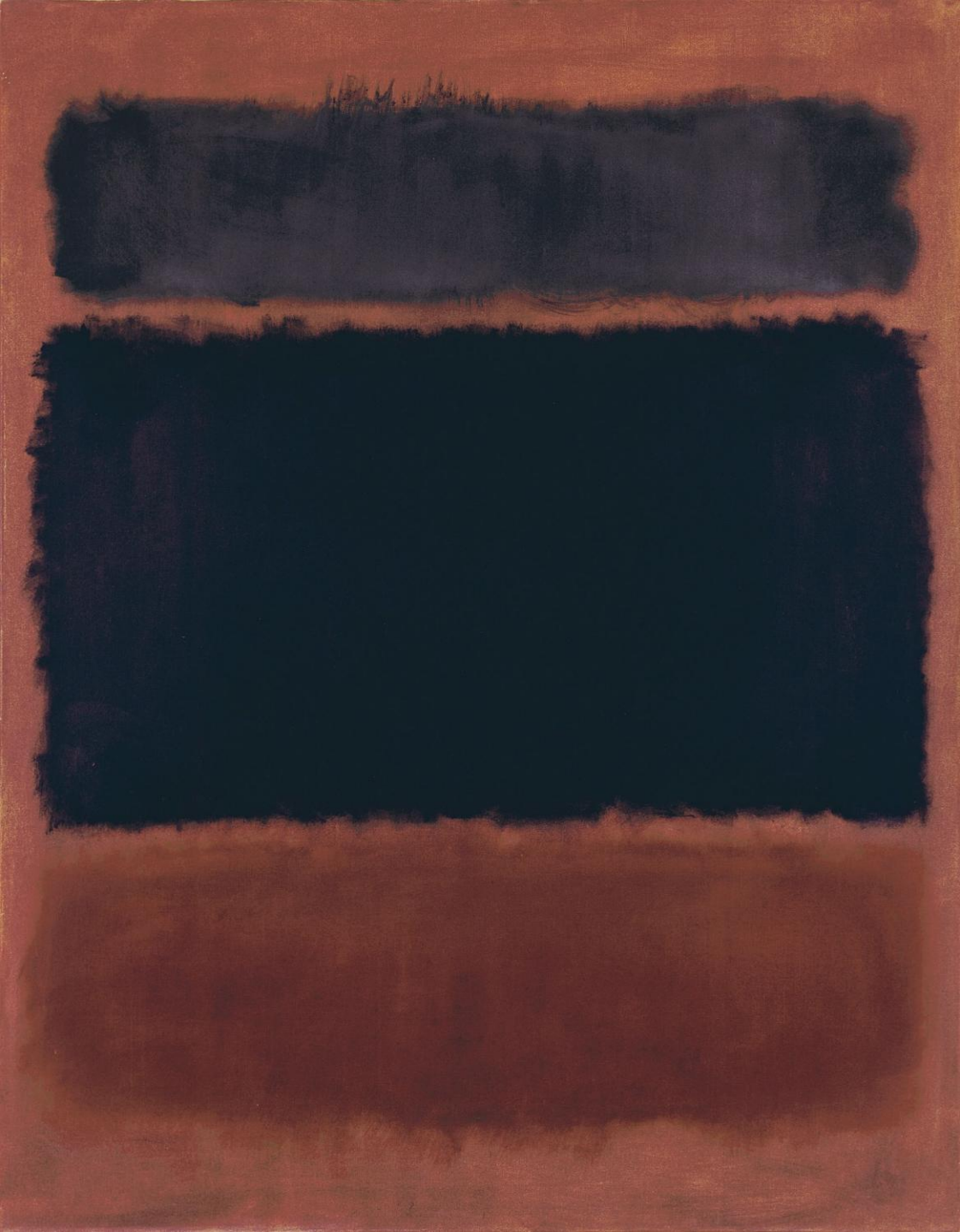

A) Terapeutické intervence

- Převážně na snížení neuroticismu (dlouhodobě účinné)

B) Životní události

- změny statusu (např. zaměstnání, manželství, rodičovství) mohou mít vliv na vývoj rysů, zejména pokud jsou spojeny se změnou rolí a očekávání
- Vztahy, práce, zdraví

Stadia psychosexuálního vývoje (S. Freud)

1. **ORÁLNÍ** (0-18 měsíců)

- Libido je zaměřeno na oblast úst
- Pro dítě důležité aktivity jsou: kousání,, sání, pití a žvýkání
- Dítě je zcela odkázáno na pečovatele (nejčastěji na matku) – tím se u dítěte také rozvíjí pocit důvěry

2. **ANÁLNÍ** (18 – 36 měsíců)

- Libido je zaměřeno na oblast anální (vyměšování jako takové)
- Nácvik čistoty – dítě se musí naučit ovládat své tělesné potřeby
- Tímto dochází k rozvoji pocitů nezávislosti a úspěchu
- Pozitivní zkušenosti v tomto stadiu jsou základem pro to, aby byl jedinec v dospělosti produktivní, schopný a kreativní

Stadia psychosexuálního vývoje (S. Freud)

3. **FALICKÉ** (3-6 LET)

- Libido je zaměřeno na oblast genitálií
- Děti začínají objevovat rozdíly mezi muži a ženami
- Chlapci pohlížejí na svého otce jako na rivala v souboji o matčinu náklonnost: rozvíjí se **OIDIPOVSKÝ KOMPLEX** – touha vlastnit matku a nahradit otce, což je spojeno obavami, že za tyto („nežádoucí“) pocity bude otcem potrestán. Freud je nazývá kastrální úzkost
- Termín **ELEKTŘIN KOMPLEX** vyjadřuje podobné pocity, které však zažívají dívky. Freud se rovněž domníval, že dívky trpí závistí penisu.
- Dítě se identifikuje s rodičem stejného pohlaví (uspokojivé řešení Oidipovského komplexu)

Stadia psychosexuálního vývoje (S. Freud)

4. **LATENTNÍ** (6 let až pubescence)

- Sexuální energie je stále přítomna, ale je rozpuštěna pro jiné účely (vzdělávání, sociální vztahy)
- Děti nastupují školní docházku a jsou „zaměstnány“ vztahy s vrstevníky, novými koníčky a dalšími zájmy
- Tato fáze je důležitá pro rozvoj sociálních a komunikačních dovedností a pro rozvoj sebevědomí

5. **GENITÁLNÍ** (pubescence až)

- U jedince dochází k rozvoji silného sexuálního zájmu o druhé pohlaví
- Sexualita nabývá svou dospělou podobu

Epigenetická stadia lidského růstu

(Erik Erikson)

- Jeden prvek vzniká na podkladě jiného v čase a prostoru
- Každé stadium je popsáno v podobě **psychologické krize**, která obsahuje dva konfliktní póly
- Každé stadium obsahuje možnosti *růstu* i prvky *ohrožení*
- Novou sílu, kterou přináší vyřešení konfliktu, nazývá **ctnost**
- Ohrožení spočívá v uhýbání člověka před patřičným řešením konfliktu
- Pokud nebyl konflikt vyřešen, odchází dítě s pocitem méněcennosti, což oslabuje ego a problém by měl být napraven, jinak duševní vývoj stagnuje

Epigenetická stadia lidského růstu (Erik Erikson)

8 stadií

- Důvěra versus základní nedůvěra (stadium **receptivity**)
Ctnost: naděje
- **Autonomie** versus zahanbení a pochybnost
Ctnost: vůle
- **Iniciativa** versus vina
Ctnost: účelnost
- **Píle** versus méněcennost
Ctnost: kompetence
- **Identita** versus zmatení rolí
Ctnost: věrnost
- **Intimita** versus izolace
Ctnost: láska
- **Generativita** versus stagnace
Ctnost: péčování
- **Integrita** ega versus zoufalství
Ctnost: moudrost

- Vrozená tendence dítěte přilnout ke své matce – vrozený instinkt, který zvyšuje pravděpodobnost přežití
- Nepřítomnost matky – 3 fáze:
 - protest
 - zoufalství
 - citové odcizení
- Proces, který ovlivní utváření vztahů po celý život
- Typy c. vazby
 - **Jistá (bezpečná)** – dítě negativně reaguje na matčin odchod, po příchodu projeví radost
 - **Úzkostně vyhýbavá** – dítě nereaguje na matčin odchod
 - **Úzkostně rezistentní** – dítě negativně reaguje na matčin odchod, ale také po jejím návratu (ambivalentní reakce)
 - **Dezorganizovaná/dezorientovaná** – strach z pečující osoby

Teorie citové vazby (attachment)

John Bowlby, Mary
Ainsworthová

Literatura k vývoji osobnosti

- Říčan: Psychologie osobnosti, *Kap. 9: Vývojová psychologie osobnosti.*
- Larsen & Buss: Personality Psychology (kap. 9: *Personality Dispositions Over Time: Stability and Change*)

Doplňková

- Vágnerová: Psychologie osobnosti, *kap. 6: Stabilita osobnosti a její vývojové proměny*
- Roberts & Yoon: Personality Psychology, *Personality Development (s.495-499)*

